

1. Opening en programma

Mareanne Karssen, regievoerder van OPeRA en programmamanager onderwijs bij de VU, opent¹ de bijeenkomst. Het programma van vandaag wordt toegelicht: eerst volgt een korte update van de ontwikkelingen van OPeRA, daarna de presentatie van het advies van de werkgroep studiekeuzebegeleiding, vervolgens zijn er (sub)groepsdiscussies en tot slot een plenaire terugkoppeling en afsluiting (+ aansluitende borrel).

1. Update ontwikkelingen OPeRA

De onderstaande 5 leden zijn toegetreden aan de regiegroep.

- Freek op 't Einde, rector Comenius Lyceum, Amsterdam
- Erica van Langen, rector Oscar Romero Hoorn
- Briënne ten Napel, rector Kaj Munk, Hoofddorp
- Josephine Rutten, rector Nicolaas Lyceum, Amsterdam
- Ramon Puras, decaan faculteit O&O HvA

De onderstaande 3 leden zijn toegetreden aan het bestuurlijk overleg.

- Geleyn Meijer: rector HvA
- Redmer Kuiken, Cvb Zaam
- Sandra Niemeijer, rector Cartesius, namens Esprit

Er is een nieuwe OPeRA-coördinator.

- Anneke Smorenborg: a.smorenborg@vu.nl

Het volgende aantal scholen en instellingen nemen op dit moment deel aan OPeRA (hebben de intentieverklaring getekend):

- 63 vo scholen;
- 5 ho instellingen.

De ambitie van OPeRA is om bij te dragen aan een betere aansluiting tussen het voortgezet en hoger onderwijs (vo en ho).

OPeRA heeft de onderstaande prioriteiten

1. Studieloopbaanbegeleiding voor leerlingen: ze zo goed mogelijk voorbereiden op studeren aan het ho. *Belangrijke vraag*: wat maakt dat studenten in het ho uitvallen? Is dat alleen het gevolg van een verkeerde studiekeuze of missen ze specifieke vaardigheden en/of attitudes?
2. Professionalisering van docenten: gericht op het voorbereiden van leerlingen. *Belangrijke vraag*: Als de LOB-taak niet langer alleen bij de schooldecaan ligt maar ook bij de mentoren in hoeverre is professionalisering van docenten op het LOB-domein dan ook van belang?

¹ Fred Weerman (voorzitter) is helaas verhinderd.

3. Vakinhoud: vooral gericht op het ontwikkelen van vaardigheden. *Belangrijke vraag:* zouden vaardigheden niet vakoverstijgend moeten zijn? Voorbeeld: taalbeheersing is niet uitsluitend het domein van het vak Nederlands.

Doelgroep en thema's OPeRA

In de kwartiermakers fase bestond de doelgroep van OPeRA vooral uit schoolleiders met wie we het gesprek over de behoefte aan en de inrichting van het netwerk voerden. Vanaf nu zal doelgroep per thema verschillen. Per netwerkbijeenkomst wordt de beoogde doelgroep preciezer aangegeven. Mogelijke thema's voor OPeRA: taalbeleid en Curriculum.nu. Daarnaast zal de website een etalage en loket worden van wat er al is aan vo en ho samenwerking (met als doelgroep schoolleiders, docenten en beleidsmakers).

Komende bijeenkomsten van OPeRA:

- Netwerkbijeenkomst maandag 24 juni 2019
- Conferentie: najaar 2019

2. Werkgroep studiekeuzebegeleiding

Mariette Huizinga (voorzitter van de werkgroep) presenteert het advies van de werkgroep. De deelnemers hebben het rapport vooraf nog niet gelezen. In dit verslag staat de kern van de presentatie beschreven (zie PowerPointpresentatie voor de volledige presentatie). Nadat hun input van vandaag meegenomen is volgt het definitieve rapport. Samenstelling van de werkgroep:

- **Mariëtte Huizinga** (voorzitter), opleidingsdirecteur Bachelor Pedagogische Wetenschappen, VU;
- **Pascal Honing** (secretaris), coördinator externe betrekkingen OPeRA, UvA;
- **Lino Boekelman**, aansluitprogramma, HvA;
- **Dehlia Borst**, afdelingshoofd aansluiting en instroom, HvA;
- **Elien ten Broeke**, marketingcommunicatie en projectleiding studievoorlichting, UvA;
- **Ari Dijkshoorn**, marketingcommunicatie en projectleiding studievoorlichting, UvA;
- **Jan Don**, opleidingsdirecteur Nederlandse Taal- en Letterkunde, UvA;
- **Peter Heidebrink**, relatiebeheerder vo, InHolland;
- **Richard Iedema**, decaan Calandlyceum;
- **Linda Jacobs**, relatiebeheerder vo, InHolland;
- **Robin Mobron**, decaan Keizer Karelcollege;
- **Isabella van Ophem**, beleidsmedewerker onderwijs, VU;
- **Annemieke Rebel**, lid Expertisepunt LOB en decaan St. Ignatiusgymnasium.

Het belang van studiekeuzebegeleiding

Het is belangrijk aandacht te besteden aan het leren kiezen door leerlingen en studenten en het proces van studiekeuzebegeleiding. Gedurende de loopbaan volgen vele keuzes en het huidige regeringsbeleid lijkt het maken van een verkeerde keuze (financieel) 'af te straffen'. Bovendien is een goed onderbouwde studiekeuze een belangrijke voorspeller voor later studiesucces en succes op de arbeidsmarkt. De *bottom-line* van een goed onderbouwde studiekeuze is het vinden van de meest **optimale match** tussen de **attitude** en **studie- en keuzevaardigheden** van de **vo-leerling**, en de attitude en vaardigheden die de **vervolgopleiding** vereist.

De werkgroep had de onderstaande opdracht van OPeRA meegekregen.

1. Geef advies hoe we de studiekeuzebegeleiding van leerlingen effectiever kunnen maken en ga daarbij in op:
 - A. de attitude en vaardigheden die leerlingen in het ho nodig hebben;
 - B. de manier waarop leerlingen beter inzicht kunnen krijgen in hun eigen capaciteiten en het beroepsbeeld dat daarbij past;
 - C. de meest effectieve manier waarop leerlingen vervolgoopleidingen kunnen leren kennen.
 - D. Ontwikkel een OPeRA-model voor studieloopbaan-begeleiding dat scholen en instellingen kunnen gebruiken om hun eigen LOB vorm te geven.

1A: Geef advies hoe we de studiekeuzebegeleiding van leerlingen effectiever kunnen maken en ga daarbij in op de attitude en vaardigheden die leerlingen in het ho nodig hebben.

Er zijn verschillen tussen het hbo en wo qua benodigde vaardigheden en attitude.

In het wo dienen studenten te beschikken over: een onderzoekende houding, reflectief vermogen, zelfstandigheid en analytisch vermogen. In het hbo dienen studenten te beschikken over: analytisch vermogen, planningsvaardigheden, samenwerkingsvaardigheden en reflectief vermogen.

Model brede vaardigheden; Curriculum.nu (2018)

Bovenstaand model heeft de onderstaande drie gebieden.

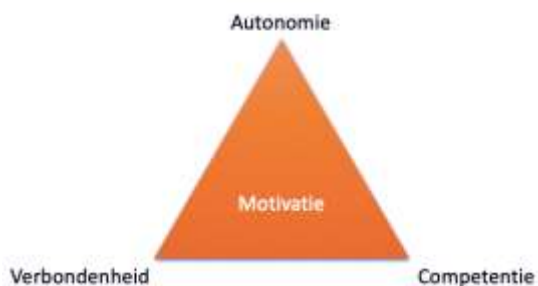
1. Manieren van denken en handelen:
 - Kritisch, creatief en probleemoplossend
2. Manieren van jezelf kennen
 - Zelfregulerend, ondernemend en oriëntatie op zelf/studie/loopbaan
3. Manieren van omgaan met anderen
 - Sociale & culturele vaardigheden, samenwerken en communiceren

Deze achtergrondinformatie over de attitude en vaardigheden die leerlingen in het ho nodig heeft geleid tot onderstaand advies van de werkgroep om de studiekeuzebegeleiding van leerlingen effectiever te kunnen maken.

Advies: Bij het implementeren van het model Brede vaardigheden in het vo is het belangrijk dat vo en ho met elkaar in gesprek blijven om te voorzien in de aansluiting van de brede vaardigheden én LOB op de vereiste attitude en vaardigheden in het ho.

1.B Geef advies hoe we de studiekeuzebegeleiding van leerlingen effectiever kunnen maken en ga daarbij in op de manier waarop leerlingen beter inzicht kunnen krijgen in hun eigen capaciteiten en het beroepsbeeld dat daarbij past.

In de zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan, 2000) worden drie basisbehoeften onderscheiden: autonomie, competentie en verbondenheid. Deze dragen bij aan motivatie.

Verbondenheid is de wens en het gevoel verbonden te zijn met anderen, van je ergens thuis voelen. Competentie is het gevoel iets te kunnen en ergens goed in te zijn. Autonomie is de wens om het gedrag zelf te mogen bepalen, om zelf keuzes te kunnen maken. Goede studiekeuzebegeleiding is gericht op het goed afstemmen met deze basisbehoeften; *ofwel voelt de leerling zich voldoende verbonden, competent en autonoom?*

Deze achtergrondinformatie over de manier waarop leerlingen beter inzicht kunnen krijgen in hun eigen capaciteiten en het beroepsbeeld dat daarbij past heeft geleid tot het onderstaande adviezen van de werkgroep om de studiekeuzebegeleiding van leerlingen effectiever te kunnen maken.

Advies: Investeer in de ontwikkeling van onderwijsformats (zoals het technasium) voor gebieden zoals cultuur & samenleving, economie & maatschappij, of gezondheid & maatschappij. Implementeer het model Brede vaardigheden in het persoonlijke ontwikkelingsplan.

Advies: Aandacht voor de basisbehoeftes

1. Schooldecaan en mentor, maar ook vakdocent moet in staat zijn om het gesprek met de leerling te voeren op het niveau van zijn/haar persoonlijke ontwikkelingstraject.

Kennis en kunde: docentprofessionalisering.

2. Gesprek met de ouders. Spelen als studiekeuzecoach van hun kind, en in gesprek met school, een belangrijke begeleidende rol. Ouders ondersteunen in de ontwikkeling van deze vaardigheden.

1.C Geef advies hoe we de studiekeuzebegeleiding van leerlingen effectiever kunnen maken en ga daarbij in op de meest effectieve manier waarop leerlingen vervolgoopleidingen kunnen leren kennen.

De werkgroep heeft de vraag genuanceerd: ‘dé meest effectieve manier’ bestaat wellicht niet, ze hebben wel de adviezen geformuleerd gericht op het effectiever maken van studiekeuzebegeleiding van leerlingen met betrekking tot het leren kennen van vervolgoopleidingen.

Advies: Zet in op de exploratie van verschillende vervolgoopleidingen. Draag vanuit de school zorg voor voorbereidingsactiviteiten en reflectie-mogelijkheid door de leerling (bij mentor en/of ouders) bij de gekozen studievoorlichtingsactiviteit.

Advies: Zet in op de helderheid in de rol van het ho, om beter aan te sluiten op de vraag vanuit het vo. Wees transparant in het aanbod van voorlichtingsactiviteiten.

- Afstemming van LOB-activiteiten en -begeleiding in het vo en ho.
- Vorm netwerken op inhoudelijke thema's, op verschillende niveaus (docenten, schoolleiders enz.).
- Geef een realistische kennismakingstijd (vóór 1 mei) en evalueer de studiekeuze en geef ze de mogelijkheid om een verkeerde keuze bij te stellen.
- Stimuleer inzet van studenten bij voorlichtingsactiviteiten en betrek ze bij de vormgeving ervan.
- Maak gebruik van gemeenschappelijk vastgestelde (werkzame) studiekeuzetools en monitor hun effect door middel van wetenschappelijk onderzoek.

1. D 1. Geef advies hoe we de studiekeuzebegeleiding van leerlingen effectiever kunnen maken en ontwikkel daarbij een OPeRA-model voor studieloopbaan-begeleiding dat scholen en instellingen kunnen gebruiken om hun eigen Loopbaan Oriëntatie en Begeleiding (LOB) vorm te geven.

OPeRA model voor LOB

Het OPeRA model is uit twee samengevoegde lagen opgebouwd (in de buitenste laag zijn de basisbehoeften uit de zelfdeterminatietheorie te vinden). In de binnenste laag zijn de elementen van studiekeuzebegeleiding te vinden: leerlingbegeleiding, studievaardigheid en keuzevaardigheid. Deze worden hierna toegelicht.

Toelichting op binnenste van driehoek: leerlingbegeleiding

Inzetten op de ontwikkeling van het zelfvertrouwen -inzicht, waardoor leerlingen in verbondenheid een autonome keuze kunnen maken die aansluit op hun interesse en capaciteiten. Gesprek met de leerling staat centraal; verbinding met onderwerp studiekeuze. Begeleiding van de rol van ouders als ondersteuners in het proces van persoonlijke groei, studiekeuze en loopbaanoriëntatie. In ho continueren van het in het vo ingezette traject van persoonlijke groei, studiekeuze en loopbaanoriëntatie (i.e., een doorlopende leerlijn).

Toelichting op binnenste van driehoek: studievaardigheid

Inzetten op methoden en vaardigheden die kunnen worden inzet bij de ontwikkeling van het (leren) leren. Goede studievaardigheden vergroten de kans op studiesucces in het vervolgonderwijs. Gebruik model Brede vaardigheden (Curriculum.nu, 2018). Zorg voor inbedding in het curriculum van de vaardigheden die van belang zijn bij het verwerken van de leerstof, in samenspel met de begeleiding van de persoonlijke ontwikkeling van de leerling/student.

Toelichting op binnenste van driehoek: keuzevaardigheid

Het leren kiezen, en de bewustwording dat de keuze die je maakt is nooit een slechte keuze: je zit niet levenslang vast aan de gemaakte keuze: erna ontstaan nieuwe opties. Terugkoppeling, feedback, voor leerlingen. Expliciteren verwachtingen t.a.v. de student: wat moet een student kennen en kunnen en welke houding wordt verwacht. Professionalisering van docenten die betrokken zijn bij studiekeuzebegeleiding (bijv. tutoren studieadviseurs, studentbegeleiders). Bekwaamheid in gesprekstechnieken op het gebied van reflectiegesprekken

3. Groepsdiscussies: uitkomsten plenaire terugkoppeling (input voor rapport)

De deelnemers (ongeveer 40 vertegenwoordigers uit het vo en ho) zijn in drie subgroepen uiteengegaan; iedere groep heeft een van de onderstaande drie vragen beantwoord (en indien de tijd het toe liet ook de andere vraag of vragen). Daarna is plenair door de gespreksleider op hoofdlijnen teruggekoppeld wat er uitgekomen is.

Vragen voor groep 1: wat spreekt je aan in het advies en wat maakt dat dat je aanspreekt?

Wat deze groep aansprak is het theoretisch kader en het model met de driehoek uit het advies. Het zou mooi zijn als we in vo en ho - als we het hebben over LOB - allemaal hetzelfde begrippenkader zouden gebruiken. Dat maakt het voor leerlingen herkenbaar én overzichtelijk. Zo'n kader helpt ook om aan ouders uit te leggen wat belangrijk is bij het keuzeprocess. (De mate van) ouderparticipatie was een belangrijkthema in deze groep. Uit de driehoek kom het belang van autonomie naar voren. Een ander belangrijk thema is 'vaardigheden'. Daar is in het hbo meer aandacht voor dan in het wo maar dat is wel aan het veranderen. Tot slot kan het kader gebruikt worden bij de professionalisering van docenten.

Vragen voor groep 2: wat is er nodig om het advies in de praktijk te kunnen brengen (waar denk je eventueel tegenaan te lopen en hoe kan dat ondervangen worden)? Wat is hierbij een optimale taakverdeling (tussen decaan, mentor, docent e.d.)?

De 'mindset' van de hele school dient te veranderen: LOB is (niet alleen van bijvoorbeeld een decaan) van de hele school. Wat is er nodig is? Het creëren van ervaringen (kennis maken of mee lopen, zegt studenten soms meer dan naar een voorlichtingsbijeenkomst) voor leerlingen om op te kunnen reflecteren. Op die manier kunnen er 'vonkjes teweeg worden gebracht' (leerlingen die passie ergens voor krijgen). De decaan kan degene blijven die inhoudelijk op de hoogte is van de vervolgopleidingen, maar alle docenten dienen leerlingen wel te kunnen helpen bij reflectie m.b.t het keuzeproces. Er is een link met de vorige werkgroep m.b.t. 'de leraar van de toekomst': namelijk de coachende docent. Het kan in de praktijk soms lastig zijn docenten te vinden die zowel vakinhoudelijk sterk zijn als over coachende vaardigheden beschikken. Er is dan ook bijscholing/verder professionalisering van docenten nodig op dit gebied. Als je ze tools geeft voelen ze zich vaardiger. Dit dient in tijd gefaciliteerd te zijn om het te laten slagen. Bij een optimale taakverdeling (LOB is van de hele school) hoort de ouder erbij in het rijtje: decaan, mentor, docent en ouder! Het is belangrijk dat ze een positieve coach voor hun kind kunnen zijn. Er is daarnaast uitwisseling nodig: vo en ho docenten met elkaar 'om de tafel brengen' en onder andere bespreken wat het ho van leerlingen vraagt (aan (studie)vaardigheden en attitude) als ze binnen komen en wat er nodig is om dat te bereiken. Het is goed om van elkaar te weten wat je nodig hebt.

Vragen voor groep 3: willen we er een specifiek 'OPeRA' model van maken? Zo ja: wat is daarvoor nodig?

Deze groep heeft het eerst ook over de andere twee vragen en over de thema's in de driehoek gehad, omdat die onlosmakelijk samenhangen met de derde vraag. Ze vinden het OPeRA-model goed. Ze vinden het al specifiek voor OPeRA doordat vo en ho vandaag met elkaar om de tafels zit om het erover te hebben, dit zijn goede interventies op zich die bijdragen. De rol van onderwijspartners is zo belangrijk. Dit model dient niet alleen het vo ingebracht te worden, maar ook het ho in. Het gesprek hierover wordt vervolgd tijdens een volgende bijeenkomst.

4. Afsluiting

Mariette Huizinga geeft aan dat de werkgroep de input van vandaag mee zal nemen bij het opleveren van het definitieve rapport: dat volgt binnenkort. Daarna is het zaak om het te gaan doen, in de praktijk te gaan brengen! Mareanne Karssen geeft aan dat we de volgende netwerkbijeenkomst (24 juni 2019) verder gaan met dit thema: studiekeuzebegeleiding. Suggestie uit de zaal: dan ook proberen docenten ho, eerstejaars mentoren en studieadviseurs aanwezig te krijgen (aan iedereen in de zaal de uitnodiging om de uitnodiging naar relevante betrokkenen binnen hun organisatie door te sturen). Er wordt afgesloten en de borrel begint.

Bijlage: PowerPointpresentatie van de netwerkbijeenkomst op 25 maart 2019